

Lærling i en købmandsbutik på Nørrebro

Af redaktør Erik Stubtoft

Jeg kom i lære som kommis i 1950 og var udlært i 1954. Lærepladsen var i købmandsforretningen Oluf Lentz's Eftf. på Nørrebrogade 61 i København - på hjørnet af Solitudevej. Efterfølgeren var købmand Herman Münchow, som selv havde stået i lære i butikken og overtaget den, da den gamle Lentz døde i 1947.

Jeg havde fire gode og herlige lærlingear. Jeg var glad for at være i kommislære. Jeg gik for at være en dygtig lærling, havde let ved at vinde tillid hos kunder og medarbejdere, god til regning og med et godt blik for at pynte vinduer og dem var der mange af. Faktisk slog jeg alle rekorder i den årlige personalekonkurrence om spørgsmål og svar om faget og vores forretning. Jeg vandt i mit 2., 3. og 4. læreår, fik en gaffel og ske i sølv - og fik navnet indgraveret på et sølvfad, som købmanden havde hos sig. Jo det var tider. Efter et års forløb fik jeg den specialopgave at sørge for pakning af varekurve, som vores gamle bud, Hansen, med det ene øje, skulle bringe ud. Det var en stor del af forretningens aktivitet. Telefonen Central 7201 kimedede uafledigt. Vi havde et lille telefonrum, hvor vi kunne stå og tale med kunderne, men hvor der knap var plads til at man kunne have både en blok og en blyant ved sig.

Personalet i forretningen husker jeg den dag i dag: Ebbe Münster startede jeg som læredreng sammen med, men kun en måned. Han blev så kommis – og et halvt år efter skiftede han arbejdsplads og efter endnu et par år fik han sin egen forretning på Ndr. Fasanvej. En anden kommis hed Rottheisen, som ud over at være en rigtig moderne ung mand havde andefrisure og et godt øje for den unge pige i parfumeriet ”Cherie” på den anden side af Nørrebrogade.

Af andre medarbejdere husker jeg Broberg, som var meget nervøst anlagt og led ganske meget under købmandens hysteriske anfald, når der virkelig var travlt. Forretningen havde på et tidspunkt en såkaldt førstemand, der hed Erik Knüppel. Jeg tror han kom direkte fra provinsen. Han talte nu ikke sådan, men hans væsen var nærmest at sammenligne med en landmand. Vi var altid to lærlinge – en 1-2 års og en 3-4 års. I de fire år jeg var i lære hos Münchow havde jeg en lærekammerat, der hed Leif Christiansen og senere en anden, der hed Knud Hansen. Han kom i lære i utide, fordi hans far kendte købmanden. Knud var ikke nogen udpræget succes og holdt også op før han var udlært. Måske skulle jeg også lige dvæle lidt ved Morfar. Det var fru Münchows far, der var blevet pensioneret fra sporvejene. Han gik til hånde og hjalp ofte lærlingene med at veje sukker og andre varer af.

Lentz's Eftf. lå som sagt på hjørnet af Nørrebrogade og Solitudevej. Gaden blev endnu mere kendt i 1952 – tror jeg det var – da Elga Olga og Ib Schønberg pludselig ankom på en hestetrukket vogn for lave reklame for Cirkusrevyen. Stående på ladet af vognen sang de tidens store schlagere fra revyen. Ib Schønberg sang ”Mariehønen” og Elga Olga gav den fuld gas med ”Knud fra Solitudevej”.

Forretningen lå i et dengang rigtigt fattigt Nørrebro-kvarter. Ved siden af købmandsbutikken lå en frisør, Frederik hed han. Ismejeriet igen ved siden af og længere henne en lille cigarforretning. På den anden side af Solitudevej lå en grønthandler og inde i baggården i nr. 5 lå et gammeldags lokum. Det brugte vi som medarbejdere i købmandsforretningen, som ikke selv havde et toilet. Når

vi næsten højlydt fortalte købmanden, kunderne eller de andre medarbejdere, at ”jeg går lige over i nr. 5A”, betød det bare, at man skulle på toilettet.

Selv om forretningen havde til huse i det fattige område havde vi alligevel mange "fine" kunder, f.eks. Proprietær Schou et eller andet sted i Nordsjælland, Møbelhandler Fritz Hueg i Griffenfeldtsgade (kendt fra Edderkoppesagen efter krigen), skuespiller Vera Madsen og isenkræmmer Frøsig på Nørrebrogade. Mere om dem senere.

Hvordan så forretningen ud?

Jeg har prøvet at se for mig, hvordan forretningen så ud indenfor: Selve butikken så ud som en købmandsforretning gjorde dengang. Masser af opstablinger af dåser med konserves, kager, kiks, frugt og grønt knap så meget. Når der var mange kunder i butikken, stod de tæt og op og ned af vareopstablingerne. Der var to diskpladser med plads til ekspedienter og kunder ved hver plads. ”Hvad sku` det være?” eller ”Til tjeneste” var altid indgangsvinklen til at betjene kunden. Varerne, som kunden købte, blev stablet op på disken efterhånden som de blev hentet rundt om i forretningen. En ting ad gangen – måske to, hvis man huskede at spørge til, om der var mere i samme retning kunden skulle have. For eksempel vaskepulver, som betød en tur ned i baglokalet, ned af 4-5 trapper og op igen. Så var det jo rart at få flere ting hentet på en gang.

De fleste varer, som blev købt jævnlige, var naturligvis i selve forretningen. Bag ved os langs med væggen, var placeret en række skuffer med forskellige ting: krydderier, kaffeerstatning, vanilje, jævningspulver og bagepulver mv. Her bag os stod også kasseapparatet, som vi slog indkøbene op på. Vi havde hver vores kasse. Dagen startede med et fast beløb i byttepenge. Det beløb blev sammenholdt med salget for hver enkelt af os. Det skulle så optælles efter fyraften – og det skulle gerne stemme. Vi havde ikke nogen aftale om, at der måtte være differencer. Indimellem var der store differencer. Så måtte vi bruge tiden på at gennemgå kassestrimlen for at se, om vi kunne finde et beløb, som kunne forklare fejlen – eller måske konstatere, at enten havde vi slået forkert op eller – hvad der var værre – havde givet kunderne forkert penge tilbage på en seddel.

Foran kassen stod der altid de kurve, som buddet eller chaufføren skulle køre i byen med til kunder, der havde bestilt varer pr. telefon til udbringning. Vi havde chauffør, fordi vi havde mange kunder langt væk fra forretningen. Ofte blev lærlingene brugt til budkørsel til de kunder, der boede i nærheden. Det var hårdt at skulle bære en kasse øl og mange varer op på femte sal. Ofte skulle det foregå ad køkkentrappen, fordi hovedtrappen ikke måtte anvendes til varetransport af nogen art. Fine var de jo – de der boede på selve Nørrebrogade. Det var jo ofte kunder af det bedre bekendtskab, f.eks. Isenkræmmer Frøsig, der selv havde forretning på Nørrebrogade eller skuespillerinde Gerda Madsen, hvis ration af gin og whisky det næsten var dagligdags at få leveret fra os. Hun omgikkes i de år ofte med meget yngre mennesker fra filmverdenen, som delte hendes drikkevarer og – tror jeg – hendes seng.

I et skab til venstre for diskene var der et tobakskab af glas, hvor cigaretter og cigarer blev opbevaret. Her kunne kunderne stå og vælge de mærker, de ville have. Det var nu ikke mange forskellige mærker vi havde. Oppe oven på skabet stod cigarkasserne i stort tal. I små skabe med gennemsigtigt glas, som udgjorde diskpladsen, var der chokolade, så kunderne kunne stå og blive fristet til at foretage impuls køb.

Også under disken var der hylder og små skuffer med varer. Henne ved siden af diskene var der hylder med afvejede sukkerposer, halv- og helkilo. Her stod også gær, som vi skar 50 gr. eller 100

gr. af fra 1-kg-pakker. Nede for enden af diskpladserne var der hylder bag ved. Der opbevaredes likøressenser, som vi solgte meget af. Folk på Nørrebro lavede selv meget likør. Alle mulige slags: Curacao, orange, grand marnier og masser af andre typer. Det skete ved hjælp af finsprit, som de så på en eller anden måde fik likør ud af. Vi opbevarede essenserne i 2- og 5 liters flasker og hældte det så over på ganske små flasker, som åbenbart var nok til at kunne få en liter god likør ud af. Hylderne bagved stod der i øvrigt så også vin på.

Længere henne var kaffemøllen, hvor vi selv malede kaffen efterhånden som kunderne skulle have det. Det var tidsrøvende var det. Vi gik hele vejen derhen, måtte ofte vente, fordi en anden ekspedient havde gang i møllen, kom så endelig til. Skulle der blot males en fjerding (en fjerding var en fjerdedel af et pund, altså 125 gram) så tog det altså alligevel nogen tid – alt medens kunden stod og ventede. Men det var hver gang og hver dag en oplevelse at sælge kaffe. Duften når man stod og ventede på, at det skulle males, var simpelthen pragtfuld og kunne få mig til at gå i svime. Lige ved siden af kaffemøllen var der en hylde, hvor alt det chokolade, som ikke lå fremme så kunderne kunne se det, blev opbevaret. Stor var fristelsen til lige at stikke hånden op under låget og fiske en skildpadde ned og næsten sluge den før købmanden så det.

Baglokalet var lærlingenes domæne

Fra selve forretningen var der en trappe ned til baglokalet. Her tilbragte jeg meget af min lærlingetid med at veje varer af. Det skete fra sække på 50- eller 100 kg sukker, som skulle pakkes i halv- eller helkilo, lukkede poserne på en særlig måde og skulle hele tiden holde trit med, at der skulle være poser klar på hylderne. Også mel og fuglefrø skulle vejes og gøres klar på hylderne i bestemte mål. Det blev sådan nærmest en sportspræstation hver dag. Hvor mange poser kunne man nå på hvilken tid. Indimellem blev der så råbt an til andre opgaver – af både kommis´erne og chefen, men det hørte med. ”hent lige en saltsyre”, ”hent lige en pose sand” osv. Alt sammen noget der stod nederst i kælderen og som det naturligtvis var lettere at bede lærlingen om at hente end at gøre det selv. Men det gav også en god fornemmelse af, hvad der skete i selve forretningen og gav et specielt kendskab til, hvilke varer vi havde hvor og hvornår der skulle bestilles nye af snart det ene og snart det andet.

I baglokalet var der hylder med over 50 store blikdåser med mange forskellige ting, som vores materialeforretning, som vi også kaldte det, skulle kunne levere: Blandt andet Kommen, Hørfrø og Birkes. Også det havde lærlingen tjek på og hjalp ofte til med at pakke de 25 gram af det ene og det andet, som kunden skulle have. Baglokalet var så i øvrigt også spisestue for personalet. Vi sad i en krog oven på en sukkersæk, ofte sad vi et par stykker af gangen og spiste, mens vi snakkede eller læste avis. Kaffepauser var der ikke noget af, men vi tog dem alligevel, når chefen eller førstemanden var væk, f. eks på toilettet. Nede i baglokalet stod også de sild, vi solgte. Vi fik matjesfileter direkte fra Færøerne gennem en som købmanden kendte og vi var kendt for det. Så der kom kunder langvejs fra for at købe dem. Men det var mig og de andre lærlinge, som skulle holde for. Det stank og de gik i forrådnelse, men jo mere rådne de var jo bedre og mange ville kun have dem så rådne som muligt.

Vi fik varer hver onsdag

Inde i den inderste kælder stod der tønner med så forskellige ting som mel, farin, gg-sukker (groft granuleret), sagogryn, solsikkefrø, hørfrø og fuglefrø. En kasse med sand til de mange fuglekunder stod der og blev fyldt op hver uge. Jeg husker ham, der kom med sandet til os. En ung fyr med en lille hestevogn med én hest foran. Den var sikkert tung at trække den vogn, for sand vejer altså

godt. Vi fik så en portion som han målte op, bar det ned i kælderen, hvor vi opbevarede det – og derfra solgte vi af det i 4-5 kgs-poser for 25 øre – og de har nok vejet 5-6 kg hver pose.

I øvrigt fik vi varer hver onsdag fra OCEKA, som var den indkøbskæde, som Lentz's Eftf. var medlem af. Varerne blev bestilt hver onsdag eller torsdag, ringet ind til OCEKA, som så leverede varerne næste onsdag formiddag. Stor tumult var der altid for det var mange varer, der kom ind ad døren lige fra bagepulver til sukker i store sække. Vareindleveringen skete de fleste varers vedkommende gennem forretningen og ned til baglokalet. Desværre fik jeg som lærling ind imellem tjansen at bære de 100 kg-tunge sække. Den vægt på en lille drengs ryg var det rene galimatias, men det tænkte ingen på den gang. Sækken fik jeg på ryggen lige som de andre, der bar på sækkene, ind gennem forretningen, ned af trappen til baglokalet og så smide den på en ølkasse.

Sådan hver 6-7 uge skulle vi pynte forretningens vinduer. Det var ikke nogen let sag. Foran vinduet stod nemlig masser af varer, som skulle fjernes. Derefter måtte varerne, der skulle udstilles, hentes frem, skilte med priser og oplysninger skrives og så skulle der være pynteligt i vinduet. Lidt symmetri var ikke af vejen. Det handlede om at få mange forskellige varer med i udstillingen og så få folk til at se på dem – og naturligvis købe dem.

Vores specielle kunde

Jeg kan ikke lade være med at fortælle historien om Fru Løwig. Hun boede i Møllegade nr. 4 på tredje sal. Hun var en sølle social taber, men ingen vidste faktisk, hvem hun var. Hun var stiv af at drikke ren finsprit hver dag. Hun var garanteret ikke blevet vasket de sidste mange år og hun stank langt væk. Af og til ringede hun for at få bragt sin halve liter sprit over til lejligheden - og det gjorde vi så. Det var i mange tilfælde mig, der fik tjansen. Opgangen var ubehagelig mørk og der lugtede bestemt ikke rent og nyvasket. Tværtimod. Men jeg kom op, ringede på og så stak fru Løwig blot hånden ud af døren og modtog sin sprit. Pengene fik jeg lagt i hånden. Det skulle jo helst ske uden, at vi berørte hinanden. Formentlig har hun altid givet mig for mange penge og så var resten drikkepenge, som man kaldte det.

Hun kunne også selv komme ned i forretningen for at hente sin sprit. Jeg husker faktisk ikke, at hun nogensinde købte andet, men det har nu nok gjort. Men en af os i forretningen opdagede, at hun var på vej, gjorde vi os klar. Købmanden ville ikke forbyde hende adgang, men han ville gerne have hende ud igen så hurtigt som muligt. Så en af os stod klar lige inden for døren, tog imod hendes flaske, fik sat fart i sagen med at få den fyldt op nede i kælderen, hurtigt tilbage og få penge – og så se at få hende ud igen. Forretningen stank længe efter af hendes besøg. Folk rynkede på næsen og var tydeligt utilpas ved at have hende ved siden af sig. Men egentlig var det et smukt træk af købmanden at være så forstående, at han - formentlig mod sit indre jeg – accepterede, at hun fik lov at komme ind i forretningen.

Samlet set var min læretid i Oluf Lentz' kolonialforretning med sloganet "Byens bedste kaffe" dejlig. Jeg lærte meget. Jeg følte mig på den rette hylde. Jeg var god til det. Min hovedregning var god. Det hjalp mig, når jeg ekspederede og stod og regnede varerne sammen på en pose med sukker i og skulle lægge beløbene sammen og ende med et resultat. Jeg havde det meste af tiden et godt forhold til købmand Herman Münchow og hans kone Annie. Så godt, at jeg ved flere lejligheder fik lov til at tage med dem hjem til sommerhuset i Karlstrup, hvor de boede hele sommeren. Jeg passede også ofte deres børn, Henrik og Klaus. Jeg blev udlært den 1. april 1954 – efter fire gode år. Jeg blev ansat som kommis, indtil jeg skulle være soldat i august 1954.